

Entrevista a Josep Bargalló, director de l'Institut Ramon Llull

Rosa M. Isart i Gloria Montero

Enregistrada a l'Institut Ramon Llull, Barcelona, 26 de març de 2008

Josep Bargalló i Valls (Torredembarra, 1958) fou proposat com a director de l'Institut Ramon Llull al desembre de 2006. ASSAIG DE TEATRE l'entrevista uns dos anys després, i tot just abans que a l'octubre de 2008 se celebri, a més de tres-cents cinquanta quilòmetres de Mèxic DF, una trobada internacional cultural importantíssima, el Festival Internacional de Teatro de Guanajuato (FIC), on Catalunya és la convidada d'honor conjuntament amb Campeche, estat del sud mexicà i veí de Yucatán.

Assaig de Teatre: — Li agraïm moltíssim que ens rebi, senyor Bargalló. ASSAIG DE TEATRE, en la seva tasca de divulgació i investigació, ha intentat i intenta difondre què es fa fora la península en matèria teatral. Hem ofert informació a la revista —monogràfica o no— del teatre de Mèxic, Cuba, Buenos Aires, de Teatro por la Identidad, del Festival Experimental d'El Caire, del teatre a Austràlia, Xina o Veneçuela... També cal, doncs, fer saber a fora la tasca dels nostres creadors d'aquí. En aquest sentit la feina que fa l'Institut Ramon Llull (IRL) és imprescindible. Parlem-ne en perspectiva.

Tot i que no era el director de l'IRL, quina valoració en fa de la Feria Internacional del Libro de Guadalajara de l'any 2004, on la cultura catalana fou la convidada d'honor? Han nascut algunes iniciatives o col·laboracions derivades d'aquella trobada internacional? Ens podria fer un esbós de què hem aconseguit?

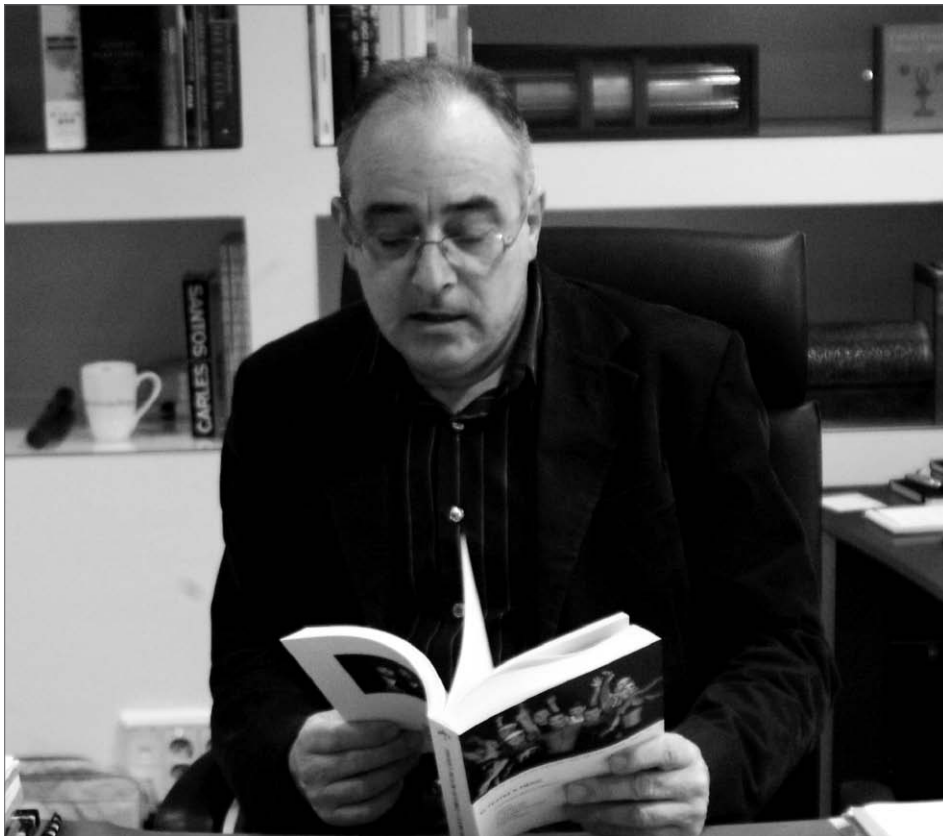
Josep Bargalló: — La Feria del Libro de Guadalajara jo la vaig seguir perquè en aquells moments era conseller primer del Govern de la Generalitat i, per tant, diguem que també tenia una certa responsabilitat en la supervisió de les feines que duïen a terme els diversos departaments de la Generalitat en aquella època. S'ha d'entendre en dos paràmetres: el primer, és una fira del llibre bàsicament destinada al públic en general i, per tant, dedicada a vendre llibres en llengua espanyola per al públic assistent a Guadalajara. En aquest sentit, és diferent que la Fira del Llibre de Frankfurt o a la Fira del Llibre de Londres, que són fires dedicades a vendre drets d'autor a agents literaris i a editorials i, per tant, són dos paràmetres de fira molt diferents. Guadalajara, en aquest sentit, és com la Fira del Llibre de París, està destinada al públic assistent i a la venda del llibre a aquest públic. Per tant, allò important per anar a Londres o per anar a Frankfurt és portar escriptors que puguin ser traduïts, l'obra dels quals tu creguis que interessarà a editors i agents literaris d'altres llocs del món i, en canvi, a Guadalajara has d'anar amb escriptors que ja estan editats en castellà, l'obra dels quals està en circulació al mercat editorial llatinoamericà.

Guadalajara és una fira d'aquestes característiques, i va ser la primera oportunitat moderna que va tenir Catalunya en un aparador important a nivell internacional —en aquest cas un aparador important a Llatinoamèrica— de poder mostrar-se en la seva creativitat, en la seva diversitat i en la seva potencialitat a partir de la literatura i el món editorial. Com que és una fira del llibre que no ven drets d'autor sinó que el que fa és vendre llibres al públic assistent, no té un reflex posterior. És a dir, l'any 2007 vam ser el país convidat a la Fira del Llibre de Frankfurt, per tant haurem de fer el seguiment durant els anys 2008, 2009 i 2010 de quants autors s'han traduït del català a altres llengües a partir de les converses i negocis mantinguts a Frankfurt. Aquí sí que pots fer un seguiment posterior de com ha anat. A Guadalajara, com que no hi havia aquest element, es va produir un impacte molt important en el moment de la fira: hi va haver activitats a la universitat, hi va haver activitats musicals, hi va haver activitats de tota mena a més de les literàries. L'impacte en aquell moment va ser molt potent, però no pots seguir una evolució posterior perquè no és un lloc de negoci, de compra i venda de drets.

Jo sí que he de fer, crec, una autocrítica. Penso que el que no hem fet a Guadalajara ho hem de fer a Guanajuato. És a dir, a Guanajuato passa el mateix que a Guadalajara: no és una fira de teatre com per exemple la d'Avinyó on a més a més de teatre es compren i venen produccions, Guanajuato és una fira, és un festival d'espectacle, teatre, música i dansa multitudinari, on assisteix moltíssima gent i és una plataforma excepcional per presentar-se a Llatinoamèrica, però allí no es compren ni venen produccions teatrals, no es contracten gires. Nosal-

tres el que no podem fer a Guanajuato és el que sí que vam fer a Guadalajara, per això dic que hem d'assumir l'autocrítica com a país. A tu, quan et conviden a un lloc d'aquesta mena no pots anar-hi un any —l'any que et conviden—, fer tot el que t'han demanat que facis, fer-ho —fer-ho, si convé, excepcionalment— i no aparèixer més. Perquè diguem que hi ha un gest, crec, d'educació que és generalitzable: si a tu et conviden perquè el teu país sigui el protagonista un any, has de mantenir una espècie de saber fer de país i anar-hi els anys següents, no com a convidat, però continuar-hi essent. La gran presència catalana a Guadalajara no va tenir després una correspondència en anys posteriors de continuar-hi anant. (Tot i que sí que hi han seguit anant editorials i sí que hi han anat escriptors.)

Jo crec que ha d'haver-hi com una espècie d'onada. L'any que ets el convidat d'honor a Frankfurt, Guadalajara o Guanajuato, vas i fas de convidat d'honor, però els anys següents has de continuar anant-hi. Si més no, diguem que a títol il·lustratiu i còmplice, tal i com retorna

■ Josep Bargalló, director de l'Institut Ramon Llull, durant l'entrevista atorgada a ASSAIG DE TEATRE a la seu de l'IRL, 26 de març de 2008.
(M. Josep R. Lucas)

l'onada. Potser sí que al cap de molt de temps ja no caldrà que hi vagis, però jo crec que en aquest sentit, jo ja he dit i ho vaig dir a Guanajuato a les autoritats tant municipals com estatals, el nostre compromís ha de ser no cometre l'error de no tornar-hi mai més a fer res, sinó que cal prendre un compromís amb Guanajuato, amb la universitat i amb el mateix festival, de presència catalana sostinguda durant un cert temps a partir d'haver estat el país convidat. Això és el que no es va saber fer a Guadalajara. El fet que sigui una fira de venda de llibres i no de venda de drets, una fira oberta al públic i no als professionals, explica en part que no s'hi tornés, però jo crec que a Guadalajara es va cometre aquest error de no tornar-hi. És a dir, institucionalment, les editorials hi han tornat, però crec que les institucions catalanes haguessin hagut de tornar a Guadalajara si més no els dos o tres anys següents. No és un compromís per tota la vida, ha de ser un compromís per un temps.

A.T. — Llavors, potser en aquest sentit, vostès quan vagin a un acte, com a cultura o entitat convidada, deixaran alguna institució fixa allà? Recordem que quan es va fer el Made in CataluNYa existia la complicitat del Centre Català vinculat a la universitat?

J.B. — El Catalan Center és anterior al Made in CataluNYa. Nosaltres ja hem proposat a la Universitat de Guanajuato establir un conveni de col·laboració entre nosaltres i la universitat, fix, i quan dic fix em refereixo a un conveni que tingui una durada inicial de quatre o cinc anys i prevegi la seva pròrroga; això ja ho hem proposat. Em vaig reunir amb el rector de la Universitat de Guanajuato i ja vam estar-ne parlant. Aquests convenis no se signen en una setmana, però ja vam posar les bases per, al llarg d'enguany, signar aquest conveni de col·laboració entre la Universitat de Guanajuato i l'Institut Ramon Llull, de manera que puguem fer activitats a la universitat per un període mínim de cinc anys. Ja n'estem parlant.

A.T. — És un lligam més fort.

J.B. — Jo crec que sinó seria una espècie de Mister Marshall, és a dir que passes a tota velocitat, aixequés una gran polseguera, però no t'hi quedes. Llavors no es tracta d'anar cada any al festival, perquè el pressupost ho impedeix i perquè el festival cada any tria un convidat diferent, però sí que es tracta de dir «escolta, nosaltres vam ser els convidats d'honor, però continuem venint». De fet, també en vaig parlar amb el governador de Guanajuato, d'aquest compromís nostre. Em va dir que no era normal, que cap convidat d'honor no ho havia plantejat.

A.T. — Potser no s'havien parat a pensar-ho.

J.B. — Jo crec que nosaltres, com a país, necessitem més coses que d'altres països. Segurament França, com a convidat d'honor, doncs hi va i ja està. Ja sap que continuarà existint sempre en l'univers simbòlic dels mexicans. Nosaltres com a país, Catalunya, no ho tenim tan fàcil i, per tant, hem d'aprofitar les esclatxes per quedar-nos-hi. En conseqüència, a nosaltres ser el país convidat a Guanajuato, ser el primer país que no té estat convidat a Guanajuato, ens omple d'orgull. L'any que ve serà Quebec, per tant obrim el camí dels països sense estat. Això ens obliga a fer-ho millor segurament, i no només a fer-ho millor sinó a agafar-nos a totes les esclatxes que tenim per tenir una presència com a país en el món.

A.T. — Moltes gràcies. Llavors, en principi, de la mateixa manera que hem valorat Guadalajara, si anem tirant endavant en el temps, amb perspectiva, senyor Bargalló, també vam estar fent dos mesos l'exposició de Brossa durant el mes de juliol de 2005 a Xile. Com va anar aquesta cita? Tot això, quins fruits ha tingut?

J.B. — La nostra relació amb Llatinoamèrica és una relació que crec que té uns alts i baixos que són absolutament explicables per diverses raons. Primera raó, perquè per a nosaltres una de les portes de la nostra activitat al món és la universitat. Tenim docència de llengua i cultura catalanes a cent vuitanta universitats del món. En aquestes cent vuitanta universitats del món, directament o indirecta, és l'Institut Ramon Llull qui col·labora amb aquesta docència de la llengua i cultura catalanes. En cent onze universitats de cent vuitanta hi col·labora directament, és a dir, pagant al professorat. A la resta d'universitats hi col·labora enviant material didàctic, fent assessorament als professors, col·laborant en activitats extrauniversitàries lligades amb la docència.

A on tenim menys universitats? Hi ha dos llocs al món on hi tenim menys universitats que són lògics. Un és l'Àfrica Negra, que és un món on la universitat no és una prioritat i nosaltres entenem perfectament que la nostra participació cultural a l'Àfrica Subsahariana ha d'anar per uns altres camins, primer els de la cooperació abans que els de la docència universitària, és evident. I l'altre, Llatinoamèrica. Per què tenim poca presència a Llatinoamèrica en la docència universitària? Perquè nosaltres, en el món, tenim la sort d'anar darrere la llengua espanyola. Nosaltres i el portuguès anem darrere l'espanyol. Què vull dir? Que l'espanyol és una de les grans llengües del món pel que fa a nombre de parlants, pel que fa a la presència geogràfica (diversos continents) i, en conseqüència, és una de les llengües més estudiades del món. Llavors, nosaltres —i al portuguès li passa exactament el mateix— quan anem a la Xina ens oferim com aquella llengua que poden aprendre els estudiants d'espanyol i que, sense un gran esforç, estirant una llengua de la mateixa família, d'un mateix alfabet, d'unes mateixes estructures lingüístiques generals, a aquests estudiants d'espanyol els serà fàcil aprendre una segona o una tercera llengua que sigui el català o el portuguès. Això fa que tinguem alumnes a la Universitat de Teheran, on s'ensenya català. Tenim alumnes que estudien espanyol, alguns dels quals també aprenen català. Li passa el mateix al portuguès. El català i el portuguès, que són dues llengües molt estudiades a les universitats del món (el portuguès en unes dues-cents trenta), tenim el mateix forat: Llatinoamèrica. És clar, a Llatinoamèrica no hi ha el castellà com a llengua estrangera i nosaltres no anem agafats de la mà del castellà dient «ja que estudies una llengua estrangera, estudien dues, que són molt semblants». És clar, aquest és el problema que tenim amb Llatinoamèrica i és el mateix que tenim amb Espanya. El català s'estudia més a Alemanya, a França, al Regne Unit o als Estats Units que a Espanya. Hem de fer, per tant, una política universitària diferent a Llatinoamèrica que a la resta del món. Estem parlant amb l'Institut Camões, que és el que es dedica a la llengua portuguesa, perquè ells tenen el mateix problema, a veure com ho fem per introduir-nos en el món universitari llatinoamericà. Això és una cosa.

La segona cosa és que sovint ens quedem amb les relacions històriques amb els països de Llatinoamèrica a partir dels tòpics. És a dir, parlem d'un exili republicà que va existir, que per a nosaltres va ser molt dolorós, del qual Llatinoamèrica en va recollir els fruits i hem d'estar molt agraïts als països llatinoamericans que van acollir els nostres exiliats, però diguem-ne que no deixa de ser un tòpic perquè les relacions de Catalunya amb Llatinoamèrica van molt més enllà abans i després de l'exili republicà. Insisteixo, és molt important, però a vegades ens perdem o tenim molts tòpics des d'aquí i només veiem els grans països: Mèxic, Argentina i

Xile. També hem de fer un canvi i veure Llatinoamèrica com a un continent molt més ampli que aquests grans estats que tòpicament coneixem des d'aquí. Hi podríem afegir Colòmbia, Equador, Uruguai... és a dir, n'hi ha molts més. Després, també veiem Llatinoamèrica d'una sola manera i no, no, hi ha el Carib, hi ha l'Altiplà... per tant la relació que hem de tenir amb Llatinoamèrica ha de ser absolutament renovada i ha de ser feta d'igual a igual, no des d'una opció europeista etnocèntrica, sinó d'igual a igual, superant qualsevol tipus de tòpic, sabent que allí la nostra manera d'explicar-nos ha de ser diferent que a la resta del món. Ens coneixen més, però no vol dir que ens coneguim millor. Ens coneixen més. Explicar a Mèxic què és Catalunya és més fàcil que explicar-ho a Austràlia, segurament. Ara, també hi ha uns tòpics que a Austràlia no tenen i que per tant no s'han de destruir. Això què vol dir? Durant els últims anys ja hem fet coses a Llatinoamèrica: la Fira del Llibre de Guadalajara, l'exposició de Joan Brossa, ara l'exposició aquesta de «Literatures de l'exili» que ha anat a Buenos Aires, Santiago de Xile i Mèxic DF; però no s'han fet constants i no les han fet, jo crec, amb prou capillaritat. Nosaltres ens hem proposat coses molt diferents. Enguany som els convidats al Festival Internacional Cervantino de Guanajuato, que ja és una bona presència; aquests propers dies, setmanes, anem a veure el Festival de las Artes de Costa Rica perquè ens plantegem poder ser-hi el país convidat en la seva propera edició.

A.T. — Quan és, la propera edició?

J.B. — Teòricament és al 2010. El festival és cada dos anys, el que passa és que ens han dit que si tinguéssim un gran interès l'any 2009 en fer coses, podríem fer-les, però és bianual. Ens han convidat al de Costa Rica i anirem a veure el Festival de las Artes. Enguany ja hi va El Tricicle, però per a ser el país convidat, protagonista o programador, haurem d'esperar al 2010. Amb la Casa Amèrica Catalunya fem una programació que començarà el 2009 i es dirà «La petjada catalana al Carib». Comença el 2009 a Puerto Rico, Cuba i Santo Domingo, justament per trencar aquests tòpics que dèiem. A Puerto Rico i Santo Domingo també hi ha petjada catalana i també hi ha una influència de catalans que al llarg de la història hi han emigrat. I a Costa Rica també. El que volem és trencar aquests tòpics... i, per tant, el que volem és, amb alguna proposta diferent, situant-nos al món, incidir més en les universitats llatinoamericanes, tenir una presència més sovintejada i més diversificada en tot el continent i trencar els tòpics (tant el que considera que només hi ha una època de relació catalana amb Llatinoamèrica com el que creu que només hi ha uns països de relació catalana amb Llatinoamèrica). Però s'ha d'entendre que no deixa de ser complicat, perquè estem parlant d'un continent com si fos molt fàcil i molt a prop i és un continent molt gran, amb molta diversitat, en el qual s'han d'esmerçar molts esforços. És un continent molt més gran que Europa i encara que des d'Europa no ens ho pugui semblar, amb una diversitat tan gran com la d'Europa, per molt que hi hagi una llengua franca que uneixi la majoria del continent, no tot. Diguem que és un continent molt divers.

A.T. — Bé, això serien més o menys les conclusions a partir del 2005. Si tirem una miqueta més endavant, arran del «Made in Catalunya. Catalan Culture in New York» que va tenir lloc entre març i juny de 2007 a Nova York, Borja Sitjà va comentar (ho recull un article de Carme Tierz)¹ que sí, que a partir d'aquesta mostra a Nova York, diverses institucions ja han demanat a l'Institut Ramon Llull alguns espectacles per programar-los el 2008 o 2009. Com

està aquest tema? En què s'ha materialitzat? Tenim algun nom?

J.B. — L'any 2008, el World Voices Festival que és el festival internacional de veus de Nova York, un festival de literatura, el més important de Nova York i un dels més importants del món, que s'organitza al voltant de la Biblioteca Pública de Nova York, una institució fonamental que la majoria de turistes deuen conèixer perquè està a la Cinquena Avinguda, la central, en un edifici molt diferent dels de la resta de la Cinquena Avinguda; ens ha convidat a participar-hi. Per primera vegada no hem hagut d'anar nosaltres darrera la Biblioteca de Nova York perquè inclogui autors catalans al World Voices Festival, sinó que per primera vegada ha vingut el director de la Biblioteca de Nova York a Barcelona a parlar amb escriptors catalans i decidir ell mateix quins d'ells programava.

A.T. — Ells mateixos ho decideixen?

J.B. — Sí. Nosaltres hem col·laborat amb tota l'organització, però diguem que enlloc d'anar nosaltres a Nova York a col·locar escriptors catalans, ja ha vingut el director de Nova York a buscar-los. Vull dir que la nostra feina ha de ser aquesta: anar a fora a vendre la nostra cultura perquè els de fora vinguin a conèixer-la aquí.

En el cas del teatre, la música i la dansa, hem volgut, durant el 2008, centrar molt la nostra activitat americana amb Guanajuato. Serà l'any 2009 quan tindrem una gran presència a Nova York en teatre i música. Enguany, però, al 2008, sí que també, i a petició seva, estarem en diversos festivals de Toronto, Montreal [Agora de la danse, agost del 2008] i Quebec [Festival d'été internacional de Québec]. En el cas d'un dels festivals a Toronto, aquest té una subseu a Chicago i, per tant, també estarem a Chicago. Aquests són festivals de dansa i festivals de teatre, que ja ens han convidat també a participar-hi. Hi van unes cent companyies de dansa i d'altres —unes tres— companyies de teatre. Una d'elles, la més coneguda, és el Juste pour rire.

A.T. — A Canadà.

J.B. — Sí. A l'Agora de la danse. A Montreal enguany ja hi som i hi tornarem a ser l'any 2009. La presència a Nova York el 2008 és fonamentalment literària, a la resta de Nord Amèrica pel que fa a Canadà i Chicago és de teatre i dansa, i el 2009 a Nova York serà també teatral, musical i de dansa. Però a partir del Made in CataluNYa —no només a partir del Made in CataluNYa, però fonamentalment sí—, s'ha produït aquest fet, que diversos festivals han vingut a demanar la nostra participació. Enguany viurem aquesta experiència de Chicago-Toronto-Montreal-Quebec amb dansa i teatre, i també amb alguna cosa de circ, possiblement.

A.T. — Ens situem ara a finals d'octubre de 2007. Quins fruits ha donat la Fira Internacional del Llibre de Frankfurt, on la cultura catalana fou la convidada d'honor?

J.B. — Jo crec que Frankfurt ha estat l'«experiència de totes les experiències» que hem tingut fins ara com a presència del nostre país i la nostra cultura, com a convidada a un esdeveniment internacional, la més important de totes. Primer perquè és l'esdeveniment més important al qual ens han convidat. La Fira del Llibre de Frankfurt és la gran fira del llibre del món, és la fira del llibre industrial i professional més important del món. Perquè ens fem una idea, hi ha dotze mil periodistes acreditats d'arreu del món, que això són tants habitants com té el meu poble, Torredembarra. Impressionant.

A.T. — Tot Torredembarra està allà.

J.B. — Tot Torredembarra periodista està allà treballant! Perquè el que hi ha són cent vuitanta

mil professionals del llibre que estan a Frankfurt aquells dies durant la fira —que és més que els habitants hi ha a Tarragona ciutat! Tots ells professionals del llibre. Frankfurt és la gran fira del llibre. Hi ha cent mil estands, s'hi presenten quatre-cents mil llibres dels quals uns dos-cents mil són novetat i és el lloc on es fa més compra i venda de drets d'autor. Per tant, és el gran aparador internacional del llibre i, en conseqüència, de la literatura. En segon terme, primer de la indústria del llibre i després, en conseqüència, de la literatura.

Èrem també el primer país sense estat convidat a Frankfurt, on ja han estat convidats els grans estats del món. Era una oportunitat magnífica, complicada perquè Frankfurt t'obliga a fer moltes coses: vam fer seixanta-cinc espectacles, quinze exposicions, més de cent actes literaris... per tant Frankfurt comporta una organització molt complexa. Els resultats? A hores d'ara ja podem dir que molt importants. Traduccions a l'alemany: portàvem una mitjana de deu llibres traduïts cada tres anys i durant el 2007 se'n van traduir cinquanta-tres. A nivell de traduccions a l'alemany la xifra és evident. A nivell d'aparicions dels nostres escriptors en mitjans internacionals on mai no apareixien o no ho feien habitualment: hi ha un element important de la Fira de Frankfurt que es diu el «Sofà blau», que organitza una editorial, un diari i una televisió alemanyes. Es fan actes a la fira que després surten a la programació televisiva i el diari les reproduceix. Normalment només són escriptors alemanys els que passen pel «Sofà blau» o escriptors que tenen molt d'èxit a Alemanya, mai no hi havia hagut cap escriptor català que hi hagués anat. Enguany hi va haver dos escriptors catalans que van ser al «Sofà blau», en Jaume Cabré i en Quim Monzó, i ens han demanat més escriptors per l'any que ve.

Pel que fa a les vendes d'editorials catalanes: la gran editorial catalana, és a dir, Planeta, ha venut el mateix que venia sempre, a Frankfurt, perquè ja venia moltíssim i diguem que gairebé era impossible que vengués més i és evident que una editorial tan gran com Planeta, que té una estructura industrial internacional, segueix uns altres paràmetres. Però les editorials mitjanes i petites, que són un nucli important del teixit industrial català editorial, i que o no havien anat mai a Frankfurt o hi anaven però venien molt poc, aquestes han venut molt. Han venut per primera vegada o han venut molt més del que ho havien fet abans, i aquest és el mèrit que havíem d'afegir nosaltres: aconseguir que aquelles editorials catalanes que no estan en el context industrial mundial tinguessin un espai on situar-se. Jo crec que el resultat de Frankfurt ha estat un resultat que té en primer lloc les traduccions, en segon lloc la situació d'escriptors catalans en un context mediàtic, en tercer lloc les vendes de les editorials i jo crec que en un quart lloc, un aspecte que ha funcionat i ha funcionat molt bé, que és una espècie d'autoestima catalana. Això evidentment no té res a veure amb Frankfurt ni amb la fira del llibre, però aquest país nostre necessita de tant en tant un punt d'orgull. Som un país que té una creació imponent i de primer ordre mundial, però que ens costa creure'ns-ho.

A.T. — I a nivell escènic? Ha repercutit com ha passat amb les lletres?

J.B. — Era una fira del llibre i, per tant, diguem-ne, les compres i vendes són de llibres. Els organitzadors de la fira del Llibre de Frankfurt són molt intel·ligents, tenen un negoci de primera fila i és un negoci que es va anar fent gran, gran, gran, fins que va arribar un moment en què els organitzadors de la fira de Frankfurt eren incapaços de muntar el que una fira necessita, l'embolcall. Aleshores van inventar això del «país convidat». I què és el «país convidat»? Doncs mira, tu has de fer l'embolcall i, a canvi tens dret a estar una mica en el nucli. Què vol

dir estar en el nucli? Doncs mira, això del «Sofà blau», posar a dos escriptors teus al «Sofà blau». Què vol dir l'embolcall? Fer quinze exposicions i fer cent espectacles, que és l'embolcall que estàs obligat a fer per poder estar en el nucli. És això. Tu has de pagar l'embolcall.

A.T. — Ho va pagar tot el Lull?

J.B. — Oh, sí, sí. Cosa que no passa a Guanajuato, són dos temes diferents. El Festival de Guanajuato és un festival de teatre on la gent paga entrades per anar-hi i, per tant, hi ha una part que l'assumeix el país convidat i una altra que l'assumeix el propi festival. A Frankfurt no. A Frankfurt et diuen «tu vols ser el país convidat? Doncs mira, m'has de muntar això». I muntar això vol dir «m'has de pagar això» i pagar vol dir pagar qualsevol cosa. Aleshores, repercussions: per exemple a Guanajuato portem la versió del *Tirant lo Blanc* de Calixto Bieito perquè la van veure a Frankfurt i ens l'han demanada i a més la portem pagant-ne una part nosaltres i una part Guanajuato. Com que el cost és molt gran, nosaltres sols no podem portar a Mèxic una producció d'aquesta complexitat, els productors de Guanajuato estaven a Frankfurt, la van veure i l'han portat. El festival Sónar, de música electrònica, que vam portar nosaltres a Frankfurt, ha tingut peticions d'arreu del món per fer un tipus de muntatge com el que vam fer a Frankfurt, per exemple dels Estats Units. L'òpera *La Cuzzoni* (Agustí Charles) que vam portar nosaltres a Darmstadt, al costat de Frankfurt, ha estat programada a Alemanya enguany una altra vegada perquè nosaltres la vam portar allí. És a dir, els músics, les obres teatrals, les peces de dansa que vam portar a Frankfurt i a altres llocs d'Alemanya sí que han tingut una repercussió de contractació a Alemanya i a algun altre lloc del món. D'exposicions, en concret tenim peticions provinents de països escandinaus, d'Estats Units, d'Itàlia, de Mèxic mateix, d'altres llocs de Llatinoamèrica... passa que tot això era l'embolcall. No anàvem a triomfar amb l'embolcall, l'embolcall ens havia de fer triomfar.

A.T. — A part d'aquest embolcall, que es repetirà, també hi ha més propostes que vostès els proposen directament. Una cosa és que els programadors estant allà ho veiessin i diguessin «ens ho enduem», però a part vostès també tenen més ofertes.

J.B. — No, no. La feina de l'Institut Ramon Llull fonamentalment és una, ajudar als creadors catalans de qualsevol camp de l'art de l'espectacle a poder anar a l'exterior amb unes condicions semblants a les de la gent que ja està a l'exterior. És a dir, la nostra feina aquí és aconseguir que quan un grup de rock és contractat per anar a Buenos Aires li costi al programador de rock de Buenos Aires igual que un grup de rock de la mateixa ciutat. Nosaltres, el que fem aquí és ajudar en els desplaçaments dels artistes i del seu material quan ja han estat contractats a fora. La nostra feina fonamental és ajudar al desplaçament dels artistes que són contractats fora.

La segona feina és fer que la gent de fora contracti els nostres artistes. També és molt important per a nosaltres. És a dir, anar als festivals de Río Loco de Brasil i dir «escolti'm, hi ha un munt de grups catalans de música. Miri, els porto uns compactes. Escolti, per què no els contracta? Si els contracta, nosaltres ajudarem amb el viatge». Això és la segona feina nostra.

Hi ha una tercera feina que no és la més important, que no és la que fem normalment, que és produir. Només ho fem quan ens conviden en casos molt especials. Nosaltres vam produir tota una programació per a Frankfurt, ara hem produït tota una programació per a Guanajuato i programarem, si arribem a un acord, tota una programació per a Costa Rica; i hem

coproduït una programació per al Canadà i per al Quebec enguany, i l'any que ve farem una programació per a Nova York. Però això és una part molt petita nostra que és quan arribem... quan algú ens diu «munteu-nos un festival» o quan anem a un lloc i diem «volem muntar un festival». Diguem que és la tercera pota nostra, però no és la fonamental perquè a més simplement ho fem perquè les altres dues puguin funcionar. Nosaltres anem a Guanajuato perquè gent de Llatinoamèrica vegi espectacles nostres i els porti. Bàsicament per això intentem sempre fer una programació el més diversa possible i, per tant, portar coses molt diferents i anar més o menys modificant perquè nosaltres no som, no hauríem de ser, programadors. Nosaltres som programadors de fets molt puntuals.

A.T. — El *Tirant*, senyor Bargalló, anirà en català a Guanajuato?

J.B. — *Tirant* va anar en català a Berlín i a Frankfurt, ha anat en català a Madrid i anirà en català a Guanajuato, sobretitulat.

A.T. — Parlant de Guanajuato, sabem que la programació completa es presentarà el mes de juny, però podria si us plau, esbossar-nos què portarem a Guanajuato aquest octubre de 2008? I en especial, en l'àmbit de les arts escèniques?

J.B. — La programació en sí l'hem de presentar al Teatro Juárez de Guanajuato i al Teatro de Bellas Artes de Mèxic DF. Presentem la programació de Guanajuato amb representants del govern mexicà i dels governs federals de Campeche i Guanajuato i, per tant, estem compromesos a no desvetllar la programació fins la presentació. Sí que li puc dir que, evidentment, transportar teatre és el més complicat. És més fàcil portar un escriptor i encara és més fàcil transportar segons quin tipus de grups de música. L'àmbit del teatre és més complicat perquè has de carregar l'escenografia, que té un cost elevat, o és complex el transport. Transportar obres de teatre que hagin pogut veure programadors de fora també és complicat perquè sovint quan el programador l'ha vist i vol fer-la fora, l'obra aquí ja no existeix. És a dir, tu pots agafar a un cantautor i dir-li «vés-te'n a Mèxic a actuar fent aquell concert que feies fa dos anys», això és més fàcil que intentar reproduir una obra teatral que aquí ja no hi és i els actors de la qual ja estan immersos amb altres obres. Per exemple, fer el *Tirant lo Blanc* a Mèxic haurà estat molt difícil perquè haurem hagut d'agafar actors nous, en alguns casos, només per a dues representacions a Guanajuato, cosa que és complexa. Per tant, transportar teatre és més difícil que transportar altres coses, però fem teatre.

Fem quatre tipus d'activitats. En l'apartat musical hi portem cançó, rock, música de *disc-jockey*, música clàssica medieval i música clàssica contemporània. De teatre portem teatre de carrer; portem el *Tirant lo Blanc*, ja li he dit; portem adaptacions teatrals de peces literàries, és a dir, per exemple un monòleg sobre *La plaça del Diamant* dirigit per Joan Ollé, traduït al castellà per Pere Rovira amb adaptació de Joan Ollé i Carles Guillén, i música de Pascal Comelade (Bito Produccions), que aquesta ja li puc dir que l'estrenarem al Teatro Español de Madrid a l'abril i que és l'Ana Belén qui la fa. Així com el *Tirant lo Blanc* el portem en català, *La plaça del Diamant* la portem en castellà perquè la volem fer per a un públic més majoritari, el *Tirant lo Blanc* serà per a un públic més universitari. Portem un parell d'obres teatrals més que encara no estan acabades de concretar, entre d'altres raons per aquests problemes de si la companyia mantindrà l'elenc o no el mantindrà, si Guanajuato creu que aquella obra es pot inserir o no en la programació... estem amb quatre o cinc obres damunt la taula per triar-ne dues més.

També tindrem una cosa que és teatre i no és teatre, perquè és espectacle: la presentació de la dansa de la mort a Guanajuato. És la primera sortida fora de la península Ibèrica de la dansa de la mort, i la portem a Guanajuato perquè és una de les capitals de culte a la mort de Mèxic, perquè hi ha una gran tradició del culte a la mort al carrer i perquè justament volem explicar que en el fons no som tan llunyans els uns dels altres i que la tradició de la mort en espectacle de carrer és mexicana i també catalana i els portem, a més a més, la representació europea més antiga viva del culte a la mort, que és la dansa de la mort de Verges.

A.T. — I més coses de dansa, o...?

J.B. — En tercer lloc, de dansa. Portem uns quants espectacles de dansa. Tres o quatre.

A.T. — Algun nom?

J.B. — Ho estem acabant de lligar en alguns casos. En alguns casos hi ha la voluntat que artistes nostres treballin conjuntament amb artistes mexicans i, per tant, facin representacions conjuntes. La dansa vol ser un d'aquests casos.

En quart lloc, tindrem la presència universitària. Això vol dir que algun dels actors o directors teatrals farà tallers a la universitat, algun dels dansaires farà tallers a la universitat i, a més a més, a part dels tallers, també farem actes d'homenatge literari, a Mercè Rodoreda en el centenari del seu naixement, a Agustí Bartra, també en el centenari del seu naixement —aquest escriptor català va viure molts anys a Mèxic—, i també farem algunes jornades sobre la representació de la mort al teatre medieval europeu i de la representació de la mort en la tradició llatinoamericana. Per tant farem unes jornades acadèmiques. Aquestes són les quatre potes en una programació jo crec que bastant potent, amb les dificultats que hi ha: transportar programació catalana a Mèxic i amb, a més a més, això que deia abans, transportar-la normalment després que s'hagi fet aquí quan aquí ja no s'està fent. No és el mateix que una exposició, això és una cosa viva que és molt difícil de transportar.

A.T. — Està estructurat el programa de les jornades acadèmiques?

J.B. — N'estem parlant amb la Universitat de Guanajuato, encara. Aquests actes d'homenatge a Mercè Rodoreda, a Agustí Bartra i als temes de la mort. Aquests sí que no tenen res a veure amb la programació i aquests sí que ja els tenim més o menys treballats i, en tots els casos, seran unes taules rodones on hi participaran especialistes mexicans i catalans. No volem en cap cas que siguin només catalans que vagin a explicar coses, sinó que pretenem que siguin mexicans especialistes en Mercè Rodoreda o Agustí Bartra els qui parlin, i també mexicans especialistes en la mort que parlin i, per tant, aquí sí que tenim la sort que en el món universitari mexicà hi ha noms reconegudíssims com —ho direm com ho diuen ells, amb fonètica castellana— Roger Bartra i José María Muriá, dos catedràtics universitaris d'amplíssim prestigi. Ambdós són mexicans, però d'antecedents catalans que coneixen perfectament quina és la cultura catalana i quina és la realitat catalana, coneixen perfectament quina és la cultura mexicana i quina és la realitat mexicana, són dos savis i són perfectes per programar-nos o ajudar-nos a programar aquesta simbiosi.

A.T. — I quins dramaturgs portarem, senyor Bargalló, allà a Guanajuato? Alguns noms? Dramatúrgia contemporània?

J.B. — En el cas de la dramatúrgia contemporània, són dos casos que encara estem treballant allà amb la direcció, sobre la tria d'algunes obres. Tenim quatre o cinc obres sobre la taula,

n'hem de triar dues, i entre la voluntat de la direcció, la nostra voluntat de fer un equilibri a l'hora d'estar a Guanajuato i les possibilitats de producció i manteniment de l'elenc... Diguem que encara estem treballant-hi.

A.T. — Darrera trobada important, el Festival Santiago a Mil de Xile de gener del 2009. També hi serà present la cultura catalana?

J.B. — En principi sí que hi serem presents, com estem presents en la majoria de festivals normalment, com a Río Loco a Río de Janeiro, com enguany al Festival de las Artes de Costa Rica. És a dir, amb algun grup català que hi sigui present, no com a país convidat.

A.T. — Però alguna presència hi haurà.

J.B. — En la gran majoria de festivals de música, teatre i dansa de Llatinoamèrica sempre hi ha alguna companyia catalana i sempre hi és perquè ells els han cridat i perquè nosaltres els hem ajudat en el desplaçament.

A.T. — Algun nom concret?

J.B. — No, això són els programadors els que demanen.

A.T. — Evidentment ara no hi ha emigració catalana a l'exterior però, l'IRL segueix la pista i trajectòria dels creadors catalans que viuen a l'estranger? Tenim gaires dramaturgs catalans establerts a l'estranger?

J.B. — Sí. Una de les nostres feines és aquesta. Tenim contacte amb pintors catalans a l'estranger, per exemple amb un pintor català que viu a Nova York i allà és considerat com a novaiorquè, Santi Moix. L'hem ajudat en la seva darrera exposició a Nova York perquè encara que visquin a l'estranger o visquin a Catalunya... els creadors són catalans. El mateix passa amb músics de música clàssica; amb gent de teatre no tant, perquè no hi ha tanta gent establerta permanentment a l'estranger, és gent que està treballant a l'estranger i torna; però estem col·laborant amb tota la gent nostra que és fora i que ens ho demana.

A.T. — És clar, és una tasca de recerca enorme.

J.B. — És clar, però a més a més, la gent ja sap que existim i sap que els ajudem i sap en quines condicions els podem ajudar i en quines condicions no. Som una institució pública i els nostres diners són diners públics, per tant hi ha unes condicions d'ajuda que són universals i que hem de complir per a tothom. Però en principi, nosaltres, el que demanem és, que en el cas d'una producció teatral o de dansa, la producció estigui feta a Catalunya o la direcció estigui feta per una persona catalana...

A.T. — Tot i que estigui a fora.

J.B. — Sí. A qui no ajudem és a una companyia de dansa, per exemple, que la producció la fa a Londres, la companyia té seu fiscal a Nova York i entre els deu dansaires només n'hi ha un que és català. Però, en canvi, sí que ajudem companyies de dansa en què la majoria de la gent que balla no és catalana, però que la producció la fan a Catalunya i la companyia té seu a Catalunya. Algun cas d'aquests sí que existeix.

A.T. — Finalment, per acabar, senyor Bargalló, a dos o tres anys vista, quines ambaixades culturals o presència catalana en convocatòries estrangeres considera importantíssimes per al futur immediat?

J.B. — Jo crec que més enllà de les fites o esdeveniments grossos —que n'aniran caient, perquè crec que Frankfurt ha servit per a una cosa: el món ha vist que som capaços d'ocupar el

lloc que ocupen estats i quedar tan bé com queden els estats i que a més a més els interessi— hi ha una certa cua de gent que ens ve a dir «volem que sigueu els convidats a...». Si a Frankfurt haguéssim fracassat no hi serien, però ens va anar bé i hi són. Per a nosaltres però, no és la prioritat. La nostra prioritat és la capil·laritat, és a dir, el que hem aconseguit a Nord Amèrica: cada any fer coses a Toronto, Nova York, Montreal, Chicago... cada any, cada any, cada any, cada any. El que volem fer a Mèxic és cada any fer coses. Cada any, cada any, cada any. La nostra voluntat és ser presents permanentment i de manera sostinguda als grans focus de la creació del món. Això com s'aconsegueix? La primera vegada fent-la grossa, però a partir de fer-la grossa una vegada, anar-hi cada any. La nostra voluntat és tenir una petjada perpètua i constant als llocs i, per tant, això, arribar a uns acords amb la Biblioteca Pública de Nova York per estar cada any al World Voices, i arribar a un acord amb el Juste pour rire de Montreal —que ja el tenim— per anar-hi cada any. Al Juste pour rire de Montréal no serem cada any els convidats d'honor, però sí que hi tindrem tres o quatre companyies. Aquests acords són els que volem anar establint amb els centres de creació més importants de cada continent per ser-hi cada any, però això significa un cost econòmic molt gran que té un límit. Si tinguéssim un pressupost més alt podríem ser més permanentment presents, però això té a veure amb la manca de finançament del país i amb el finançament de la Generalitat, però espero que de tots aquells diners que l'Estat espanyol inverteix en la presència exterior de la cultura en clau espanyola, en un període de temps no massa llunyà, d'una part en puguem gaudir nosaltres mentre formem part de l'Estat espanyol.

A.T. — Estem molt agraïts per la seva contribució perquè era molt interessant veure la tasca del Ramon Llull i explicar-la als lectors que tenim aquí, tot i que la revista també està molt sol·licitada a fora, a l'estranger, i també podran gaudir d'aquesta informació. Moltes mercès.

NOTA

1. TIERZ, Carme. «La qüestió del Teatre Català a Broadway». A: ASSAIG DE TEATRE. Barcelona: AIET, 2007 n. 60-61, p. 260.
